

Láng Mihály:
PÓSA LAJOS A NEMZETI NEVELÉS SZOLGÁLATÁBAN

Hogy mi a hazaszeretet, hogy miként kell a társadalomban annak testet adni, hogy melyek a nemzet halhatatlanságának előfeltételei; azt tudtam. Tudtam, mert a mesterek a bérces Mármarosban és a budai hegyek tövében megmutatták az ösvényt, mely e nemzet halhatatlanságához vezet; de, hogy hol van a nemzeti halhatatlanság eredete, arra Pósa Lajos tanított meg. Szememre vetették már sokszor, hogy e nagy lélek elkábított s így tisztán nem látok, hogy Pósa mellett nem veszem észre a jelesek nagy sorát, hogy elfogult vagyok. Mindig tagadtam, tagadom ma is. Pósa nemzeti egyediségünk leghívebb, leghathatósabb őre, a jövő században vezérszerepet vivő nemzedékeknek nagy nevelője; ő a nap, mely nemcsak a mi lelkünket világítja meg, kik ragyogó sugarait felfogjuk, hanem azokét is, kik az ő nyomdokán haladva alkotják meg remekeiket. A nemzet halhatatlanságának eredetére Pósa vezetett bennünket; mert ha igaz, amit a régi bölcsök, a nevelők nevelői, a világon élő nemzetek mesterei mondtak, hogy az ember nevelése a 3-4 évvel be van végezve, mivel ezen időben a szoktatásnak szokássá kell válnia: úgy Pósa örökbecsű alkotásai a nemzet halhatatlanságának legerősebb biztosítékát képezik. A hat éven aluli gyermek lelke már meg van rakva mindazon tulajdonságokkal, amelyekkel mi nagy emberek rendelkezünk. Ami a kisdéd lelki életét egyszer érintette, az onnan többé el nem tűnik. Amint a földből előtört kis növénykét érinti a nap melege és világossága; amint az esőcsepp bizonyos hatást gyakorol életére; amint a szél, dér, fagy megzavarja egész fejlődésében: éppen úgy felfogja a kisdéd a külvilág összes kedvező és kedvezőtlen hatásait. Amely gyermek sohasem látta a harag, a bosszúállás, irigység, ravaszság jeleneteit: az haragos, bosszúálló, irigy, ravasz sohasem lesz. „Nem esik messze az alma a fájától” – tartja a közmondás. – Ebben az is benne foglaltatik, hogy a gyermek a szülők bizonyos lelki sajátságait éppen úgy örökli, mint a testi betegséget. Úgy van; sőt azt is állíthatjuk, hogy a nagy- és szépszülők jellemző sajátságai is felújulhatnak, feltámadhatnak az unokák- és dédunokákban; de azért az elődök lelki fogatkozásának nem szükségképp következménye az, hogy az utódok is ugyanazon hibákba essenek; ha így volna, megszűnnék a nevelő feladata. A bosszúálló apa gyermeke igen nemes emberré fejlődhetik, ha olyan jelenetek játszódnak le a kisdéd előtt, amelyek a lelkében meglevő, de életre még nem ébredt erőnek tápot adnak. Én a kisdéd lelkét olyan lágy viaszgolyóhoz hasonlítom, amelyen kezünknek minden érintése megmarad, s minél többször esik ujjaink nyomása e lágy golyónak ugyanazon helyére, annál mélyebb és tágasabb hely jelölendi a hatást. Ha a gyermek sohasem érezte, mint lehet ember embertársa iránt irigy, kis lelke ment[es] az irigység nyomásától; ilyen kisdéd sohasem fogja érezni az irigységet.

Erre azt jegyezhetnék meg t. olvasóim, hogy a hat éven aluli gyermekek értelmi világa sokkal gyengébb, semhogy a szellemi érzelmek magaslatára tudna emelkedni. Ne feledjük, amit már fennebb is említettem, hogy a hat éven aluli gyermekben a szoktatás már szokássá válik, s amit meg nem értett kis eszével, azt felfogja érzékeny szíve.

A kisdéd lelki életét Pósanál jobban alig ismeri valaki. Ezért hajolok meg nagysága előtt, mint ember.

Meghajolok Pósa előtt főképpen mint magyar ember, mint e haza egyik közmunkása; mert minden tollvonása az elvont, örökigaz nevelési törvényeknek magyar nemzeti képe. Tudása csodálatra gerjeszt; módszere hódolatra készlet.

Sohasem fogom elfelejteni, mint tanultam a lélektant, a tanítástan törvényeit; mint tanító miképpen szorítottam a gyermek arany szívét a rendszer békóiba; hogyan gyúrtam az akkori ideám szerrint formába s mennyit vergődtem, kínlódtam, míg tiszteletreméltó előljáróim „jól van”-át kiérdekeltem. Bizony, mi tagadás, nem jól szántottam a tanítás mezején; idegen volt a föld, idegen az eke és a borona, tán még a vetőmag is. Magyarország volt működésem helye, a gyönyörű Kárpátoktól övezte szép Magyarország; magyarul beszéltem; de mit ért, mikor mindez csak a kép rámája volt, nem maga a kép. Megvolt a kép is lelkemben, de nem tudtam azt növendékeimbe átültetni, amint

óhajtottam. Bizony-bizony az én tanításomat elmondhattam volna akár a regensburgi gyermeknek is! Nem volt abban semmi magyar, csak a szó, csak rendszer, csak szárazság. És ma? Ma látom, hogy esztendőök hosszú során tévesen kerestem a célt, mely nemzetem sajátosságához, egyediségéhez, mint mondani szokták, a nemzeti génuszhoz vezet. Sokat, igen sokat foglalkoztam annak tökéletes megismerésével, hogy tulajdonképpen mely sajátosságok különböztetik meg a magyar népet a föld többi népeitől, mi is az, ami a magyart magyarrá teszi, s hogyan kellene e sajátosságokat felébreszteni, ápolni s hatalomra juttatni?

Sokat írtam, még többet gondolkoztam e tárgyban. Bár korábban domborodott volna ki Pósa nagy lelke, így én is kevesebb fáradsággal leltem volna meg a vezérfonalat, s jóakaromat nagyobb sikerrel érvényesíthettem volna.

Pósa a nevelők mestere, mert alkotásaival megtanít minket nemzeti szellemben tanítani.

Voltaképpen mi is Pósa műveiben a nemzeti szellem, a magyar pedagógia, és mi az ő magyar módszere?

Minden alkotása a magyar nép lélektanának ragyogó gyöngye. Nem tudom, melyik műve nagyobb, *Aranykert-je-e*, mellyel paradicsommá varázsolja a kisdéd világát? *A Játékok könyve*, mellyel a magyar gyermek értelmi, érzelmi és akaratvilágát hozza égi harmóniába? *A Pillangók*, a *Madarak*, *Virágok könyve*, az *Aranytollú madár nótái*, melyekkel hazánk természetét varázsolja a kisdéd tündérszárnyú képzelme elé? Avagy említsem az óvónőképző intézetek számára nemzeti pedagógiánk jeleseivel együtt kiadott *Daloskönyvét*, *Verseskönyvét*, *Mesekönyvét*?

Mindenik művel a nemzeti nevelésnek egy-egy kiapadhatatlan gazdag forrását nyitotta meg; minden sora azt mondja: „Íme, itt van tiszta magyar lelkem, itt van szép magyar nyelvem, fogadjatok el tőlem, s árássátok el velük e szent föld legelrejtettebb zugát is!”

Pósa Lajos hatása nagy. A kisdédóvásnak ő adott nemzeti irányt. Akik előtte az úttörés nehéz munkáját végezték, a legjobb akaráttal csak tapogatóztak.

Aki állításomnak hitelt nem ad, az vegye a kezébe a lefolyt két-három évtized irodalmi termékeit, s meg fog győződni állításom igazságáról. Óvodáink iskolák, népiskoláink középiskolák s középiskoláink egyetemek voltak. Ám forgassák csak t. olvasóim a kisdédok számára írott műveket, elemezzék azokat a magyar nép lelki szükségleteinek szempontjából, ám vegyék kezeikbe a szaklapokat s bírálják el a gyakorlati cikkelyeket a lelki fejlődés törvényei szerint, majd meglátják, mint nyomorítottuk a gyermeket az óvodában, az iskolában egyaránt. Pósa művei kiáltották el a „megállj”-t! Ezért mondom, hogy Pósa újjáteremtett bennünket is.

Aki védekezik, annak van: miért. Én nem védekezem, dacára annak, hogy lelkem mintegy hallja az ítéleteket, hogy e cikkely célja hangulatot kelteni Pósa költészete mellett. Bálványt nem imádtam soha. Sokszor mondtam ki az igazat, midőn általa viharos felhőket, sőt nagy veszedelmeket vontam magamra. Pósa művei belbecsüknél fogva megtörték már az utat a nemzet szívéhez; alkotásai sokkal nagyobbak, semhogy én, a nemzet igénytelen napszámosa, csak valamicskét is emelhetnék rajtuk.

Eszményeinek híve vagyok; szíve dobbanásait hallom, fénysugarai bennem visszhangzásra táltak s mindez boldoggá tesz.

Bár lerázná valaki a nép- és középiskolákról is az idegen szellem békóit úgy, mint azoktól Pósa a kisdédnevelés erős tagjait megszabadította, s akkor e nemzet régi nagysága, ősi ereje hatványozottan újulna meg az ivadékokban.